

მანანა ტაბიძე

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის
სახელობის ქართული უნივერსიტეტი

კომუნიკაციური გარემო და კომუნიკაციის სახეები ვეფხისტყაოსანში. პირთა შორისი ურთიერთობების ლინგვოკულტურული ატმოსფერო

“ვეფხისტყაოსანი“ მრავალი კუთხით არის შესანიშნავი პოე-
მა; ენათმეცნიერების თვალსაზრისითაც განუზომელია მისი
კვლევითი პოტენციალი. ამჯერად ჩვენ პოემის კომუნიკაციური
გარემოსა და პირთა შორის ურთიერთობების საკომუნიკაციო
ასპექტი გვიანტერესებს. საკითხი ძალიან ფართოა და ყველა ას-
პექტის განხილვა ერთ სტატიაში ვერ მოხერხდება; ამიტომ ჩვენ
მხოლოდ რამდენიმე (განსაკუთრებით სახასიათო) შემთხვევას გა-
ვაანალიზებთ.

სამეტყველო კომუნიკაციის ხშირ შემთხვევაში დიალოგის
სახე აქვს, მაგრამ მაშინაც კი, როდესაც საქმე ცალმხრივ კომუ-
ნიკაციასთან ან მონოლოგთან გვაქვს ფართული კომუნიკანტი ყო-
ველთვის იგულისხმება. ცნობილია, რომ სამეტყველო სიტუაცია
და სამეტყველო ქცევა ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებუ-
ლი, რამდენადაც სამეტყველო აქტის მონაწილე ანუ კომუნიკან-
ტი სამეტყველო სიტუაციის გათვალისწინებით ირჩევს სამეტყვე-
ლო საშუალებებს სიტყვებს, ფორმებს, შესიტყვებებს...

რას გულისხმობს სამეტყველო სიტუაცია?

- ა) გარემოს, სადაც მიმდინარეობს საუბარი;
- ბ) მოლაპარაკეთა სოციალურ სტატუსს;
- გ) მოლაპარაკეთა ენობრივკულტურულ კომპეტენციას;
- დ) კომუნიკაციის მონაწილეთა ერთმანეთთან იერარქიულ დამო-
კიდებულებას;
- ე) კონკრეტულ ვითარებაში მხარეების კულტურულ ფასეულო-
ბებს და ა.შ.

“ვეფხისტყაოსნის“ ავტორი კომუნიკაციის აქტის გადმოცე-
მისას მაქსიმალურ ექსპრესიულობასა და სრულყოფილ, ვიზუა-
ლობამდე მიწევნილ ატმოსფეროს ხატავს, რომელიც მკითხველს
ამ სიტუაციის არა მხოლოდ მეთვალყურედ, არამედ მონაწილე-

დაც აქცევს; მაგალითად, უცხო მოყმის პირველად გამოჩენის სცენა, რომელშიც მონისაგან ნათქვამი ერთადერთი სიტყვა გიბრძანებსო სავსებით შეგვიძლია ხმის ტემბრიდან დაწყებული, მახვილისა და სიტყვის ბოლო მარცვლის დაბალი რეგისტრითურთ წარმოვიდგინოთ, ფონად კი ლაშქართა ზახილია . ამ სცენით მზადდება უცხო მოყმის მრისხანების ქვეტექსტი, როდესაც ერთი “ვა მე-თი (ერთხელ ესე თქვა: “ვა მეო“, სხვად არას მოუბარია) გასაგები ხდება, რატომ შემოსწყრა იგი ასე სასტიკად როსტევანის მხლებლებს;⁹

წავიდა **მონა საუბრად** მის ყმისა გულ-მდუღარისად,
თავ-ჩამოვდებით მტირლისა, არ ჰვრეტით მოლიზარისად,

-

მუნვე წვიმს წვიმა ბროლისა, ჰვია გიშრისა ღარისად, -
ახლოს მივიდა, **მოსცალდა სიტყვისა თქმად აღარისად.**

ვერა ჰკადრა საუბარი, მონა მეტად შეუზარდა,
დიდხანს უჭკრეტს გაკვირვებით, თუცა გული უმაგარდა;
მოახსენა: “გიბრძანებსო“, ახლოს მიდგა, დაუწყნარდა.

მის მონისა არა ესმა სიტყვა, არცა ნაუბარი,

მათ **ლაშქართა ზახილისა** იყო ერთობ უგრძნობარი,

სამეტყველო ვითარებისა და სამეტყველო აქტის მრავალფეროვნების კლასიფიცირებისა და საანალიზოდ მომზადების გასაადვილებლად მეოცე საუკუნის შუახანებიდან შემოთავაზებული იყო ტერმინები კომუნიკაციური რეგისტრი და სამეტყველო რეგისტრი; ეს ცნებები პირველად გამოიყენა თომას ბერტრან რიდმა 1956 წელს და იგულისხმა კომუნიკაციის ტექსტობრივი ვარიანტი. 60-იან წლებში კი ჯ. ფერსმა და მ. ჰოლიდეიმ¹⁰ ამ ტერმინებს მეტი ლინგვისტურობა შესძინეს: ფერსმა ეს ტერმინები დაუკავშირა შეზღუდულ ენას ანუ რაღაც ფუნქციური სტილის მსგავს მოვლენას; ხოლო ჰოლიდეიმ ამ ტერმინებს სო-

⁹ ამავე ეპიზოდით შეიძლება გავიგოთ სამი წლის შემდეგ ავთანდილისათვის ტარიელის მიერ მიცემული განმარტება (რას მაქმნევდით, რა გინდოდა, ერთმანერთსა რითა ვჰგვანდით?! თქვენ მორჰმულნი სთამაშობდით, ჩვენ მტირალნი დაწვთა ვბანდით.//რა მონანი შესაპურობლად მომწიენით, გაჰვლვანდით,/ აწ ვეჰვ, რომე ჩემად ნაცვლად თანა მკვდართა მიიტანდით).

¹⁰ Halliday M. A. K. (1971). Language in a social perspective. Educ. Rev. 23, 165–188.

ციოლინგვისტური შინაარსი შესძინა და ჩართო სოციოლინგვისტური სიტუაციის ხასიათში. ის ხელმძღვანელობს სოციალური ლოგიკით და ამბობს, რომ სიტუაციის კონტექსტს ახასიათებს სამი პარამეტრი:

- ველი (ურთიერთობის საგნობრივი სფერო, სივრცე, აქ შემოდის სამეტყველო თემატიკაც)
- საშუალება (და მოლაპარაკეთა საქმიანობა, ზეპირია თუ წერილობითი და ა.შ.
- ტონალურობა და ფორმალიზაცია მოლაპარაკეთა ურთიერთობაში (უფროს-უმცროსობა, იერარქია, პიროვნული თვისებების მსგავსება-განსხვავება).

ანუ ჰოლიდგი რეგისტრს უწოდებს ენობრივ ვარიანტს, რომელსაც ირჩევს მოლაპარაკე სოციალური კონტექსტის მიხედვით. ამრიგად, უცხოურ ენათმეცნიერებაში რეგისტრი გამოიყენება სტილისტიკური და სოციოლინგვისტური მნიშვნელობით და მისი შესწავლა მიმართულია სოციალურ ფაქტორებზე, რომლებიც ენის ვარიანტის არჩევას განაპირობებს. აქ ივარაუდება კომუნიკაციის მონაწილეთა მოღვაწეობის სფერო, მათი სტატუსურ-როლური მიმართებები და სხვ. რუსული საენათმეცნიერო სკოლისთვის რეგისტრი ძირითადად სამეტყველო მოქმედებად განიხილება. მათთან რეგისტრი ეს არის ცნება, რომელიც აბსტრაქტიზებულია პრედიკატულ ერთეულთა სიმრავლის საფუძველზე ან ამ სიმრავლეთა ერთობლიობებიდან, რომლებიც გამოიხმობა საზოგადოებრივ-კომუნიკაციური დანიშნულების სხვადასხვაგვარი კონტექსტებიდან.¹¹ განსხვავებას სამი ნიშნით ადგენენ:

1. მეტყველებაში ასახული სინამდვილის ხასიათი (მოქმედების დინამიკა უპირისპირდება ხარისხისა და ურთიერთობის სტატიკას; მაგალითად, „ვეფხისტყაოსანში“ ბოლომდეა გააზრებული სოციალური იერარქიის ბუნება, და სოციალური კიბის ყოველი საფეხურის წარმომადგენელმა იცის, ვიზე ბატონობს და ვის ემონება; კლასთა ურთიერთობის გარეგნულად რბილი ფორმები შინაგანად სრულიად გაცნობიერებულ ეტიკეტში განთავსდება და, გარკვეული თვალსაზრისით, ამითაც მიიღწევა პატრონყმობის ინსტიტუტის პოზიტიური და იმ ეპოქისათვის,

¹¹ Евстафиади О. В., КОММУНИКАТИВНЫЕ РЕГИСТРЫ И ВИДЫ РЕЧИ, Журнал Наука и современность, Выпуск № 5-3 / 2010

ასე ვთქვით, ლიბერალურის მსგავსი ურთიერთობები სახელმწიფოს მკვიდრთა შორის, რაც საყოველთაო სიკეთისა და ურთიერთპატივისცემის გარემოს ქმნის (ავთანდილისთვის შერმადინი ძმა და შვილია (როდესაც შერმადინის შესახებ თავის ყმებს მიმართავს წერილით, მაგრამ მონაა რჩეული, როდესაც მეფე როსტევეანს თავის ანდერძში შერმადინზე ზრუნვას ევედრება; ტარიელი შვილად გაზარდა სარიდანმა მაგრამ ტახტის ბედი მასთან შეუთანხმებლად გადაწყვიტა და ტარიელს პირდაპირ უთხრა ძის არყოლის გამო ხვარაზმელი სასიძო უნდა მოვიწვიოთო¹²);

მოლაპარაკის ან დამკვირვებლის პოზიციის დრო-სივრცული დისტანციურობა და აღქმის ხერხი, სენსორული ან მენტალური; “ვეფხისტყაოსანში“ ერთი ძალიან სახასიათო და პიკანტური ეპიზოდია, რომელშიც ტექსტი და ქვეტექსტი სხარტად და ამომწურავადაა გადმოცემული - ეს ეპიზოდი ვეფხვივით განრიხებული ნესტანისა და ტარიელის იმ შეხვედრას ასახავს, სადაც ინდოეთის მეფის ასული ამირბარს პიგამტეხლობას უყენებს ბრალად და სასტიკი შურისძიებით ემუქრება...ყოველივე ამის გამგონე ტარიელი კი გაზარებულია (თქვა: რა მესმა ესე მისგან, მეიმედა მეტის-მეტად,/კვლა მიეცა თვალთა ძალი მის ნათლისა ეგრე ჭვრეტად...), რადგან მეფის ასულის სიბრაზე მისთვის იმის მაჩვენებელია, რომ ნესტანი გულგრილი არაა ტარიელისადმი, ხოლო უცხოელის სიძელ მოწვევაზე მისი თანხმობა არავის მიუღია;

2. მოლაპარაკის კომუნიკაციური ინტენცია (შეტყობინება, ნების გამოვლენა, სამეტყველო სიტუაციაზე რეაქცია). ამგვარ მაგალითად სოგრატის მიერ როსტევეანისთვის ავთანდილის გაპარვის შეტყობინებასთან დაკავშირებული კომუნიკაციური ურთიერთობების მიმდევრობა და შინაარსი გამოდგება.

კომუნიკაციური მოქმედების რეგისტრები განიმარტება, როგორც ენობრივი კომუნიკაციის აქტების კლასები და გამოიყოფა მიმართული (როდესაც ერთი ადრესატია, რომლისგანაც რეაგი-

¹² ტარიელი ასე აღწერს ამ საუბარს: რომე პირველვე დაესკვნა, მათ ესე შეეტყვებოდა;/ერთმანერთსაცა უჭვრეტდეს, სიტყვაცა აგრე სწებბოდა./ ჩემგან დაშლისა კადრება მართ ამბად არ ეგებოდა,/ ოდენ დავმიწდი, დავნაცრდი, გული მი და მო კრთებოდა.

რებას ელოდებიან (საუბარი, მიმოწერა) და მიუმართავი (შეტყობინება კონკრეტულად ვინმეს არ ეძღვნება, თუმცა შეიძლება გარკვეულ ჯგუფს ითვალისწინებდეს) რეგისტრები. კომუნიკაციური რეგისტრების ასეთი დაყოფა საშუალებას იძლევა გავარჩიოთ კომუნიკაციური აქტის ტიპები მონაწილეთა თვალსაზრისით.

არის თვალსაზრისი, რომლის მიხედვითაც ორ რეგისტრს გამოყოფენ: სიტუაციურს და თემატურს.

ცხადია, კომუნიკაციურ რეგისტრებში კომუნიკაციის მთელი აქტი იგულისხმება, მაგრამ ამჯერად ჩვენ მხოლოდ კომუნიკაციური პროცესის პირველ საფეხურს - მიმართვით ლექსიკასა და სათანადო ატმოსფეროს შევხებით.

რას აკეთებს მიმართვა ტექსტში?

1. მიმართვის მეშვეობით მნიშვნელოვანწილად იხატება გმირის სახე, ისტორიული ფონი, შევდივართ გმირის გარემოში, ვიგებთ პერსონაჟის (ზოგჯერ ადრესანტისაც) სოციალურ მდგომარეობას;
2. მიმართვით სრულდება ვოკატიური ფუნქცია (მიმართვა, დაძახილი, მიმართვა-წინადადება);
3. მიმართვას აქვს ეტიკეტური ფუნქცია (ვოკატივი ფორმდება არა ენობრივი, არამედ სამეტყველო მოდელით);

მიმართვა ასრულებს ემოციურ-შეფასებით ფუნქციას. მისი მეშვეობით შეიძლება დადგინდეს პირთა ურთიერთობის ხასიათი; დისტანცია, სიახლოვე, იერარქია, მეგობრობა, მტრობა, სიყვარული, სიძულვილი, ანგარიშიანობა, ეგოიზმი, გულწრფელობა-არაგულწრფელობა, თანაგრძნობა, ძალადობა, მუქარა, დამშვიდება. პასუხისმგებლობა, ვალდებულება, თხოვნა, მორალური ვალდებულება... ქვეტექსტი, სულიერი მდგომარეობა (მარტოობა, სევდა, მღელვარება) მისი მეშვეობით შეიძლება მხატვრული და კომუნიკაციური ხარისხის გარკვევა (საკომუნიკაციო საშუალებები (სიტყვები, ბრძანების გაცემა, უბრძანა, თქვეს: “**უთქმელია ფასისა!**“ თათბირი, მეფე **სწვრთის**, სხვათა სიტყვა, ჩემგან ხელმწიფედ **ხმობილი**, “**კარგი ჰქმენო, - დაუმაღლა, ბრძანებანი უიმედნა**, ტყუილია თუ მართალი ნათქვამი (ჩემი ზრახვა სიძუნწისა, ტყუის, ვინცა დაიყბედნა), ქებაა თუ ძაგება (შემსხმელმან, შემამკობელმან!), საკომუნიკაციო სიტუაციის აღწერა (მეფე ჰკითხავს: “**რას იცინი,... კვლა უბრძანა: “თავსა ჩემსა, რას იცინი, რად დამგემო?”**) ამავე რიგისაა გმობა, კადრება, წყენა

(ნათქვამის გამო, მრისხანება ნათქვამის გამო: ყმამან ჰკადრა: “მოგახსენებ და ფარმანი მიბოძეო,/რაცა გკადრო, არ გეწყინოს, არ გაპრისხდე, არ გასწყყრო,/ არ გამხადო კადნიერად, არ ამიკლო ამაზეო.”,

საკომუნიკაციო საშუალებათა შორისაა: წიგნი, წერილი, უსტარი, ფარმანი, შემონათვალი, ანდერძი, იხმარება სხვათა სიტყვის -თქო და -ო;

პოემაში მრავალჯერ იცვლება კომუნიკაციური გარემო: იცვლება ატმოსფერო. მულტიკულტურული გარემო კომუნიკაციის სხვადასხვა ასპექტს გვთავაზობს: იერარქიულს, ოფიციალურს, მტრულს, სახუმაროს, უცნობთა შეხვედრის, გაოცების, სასიყვარულოს, ნეიტრალურს, იდუმალს, გასახმაურებელს, პირადს, საჯაროს, მუქარის, სოციალური თვალსაზრისით სხვადასხვა კლასის წარმომადგენელთა კომუნიკაციას. პოემის გმირები ზუსტად რეაგირებენ ყველა ცვლილებაზე და მათ საკომუნიკაციო ატმოსფეროში ერთმანეთს ცვლის ლალი შინაურული საუბარი, სადაც არავის არ ავიწყდება, ვინ რომელ საფეხურზეა, და როგორი უნდა იყოს ზემოდან ქვემოთ და ქვემოდან ზემოთ მიმართული სამეტყველო ქცევის ნიუანსები (ჰკითხა, თუ: “ვინ ხართ ვაჭარნო?” - მათ საუბარი ჰკიდესა“ და: “თქვენ, ვაჭარნი, ჯაბანნი ხართ, ომისაცა უმეცარნი“... ვაჭრები კი ასე მიმართავენ: „ჰკადრეს: ხმელთა სინათლეო, შენ ამოხვე ჩვენი მლხენი,/ ჩამოხე და მოგახსენოთ ამბავი და საქმე ჩვენი“.

და იქაც, სადაც სოციალური საზღვარი მაქსიმალურად შემცირებულია საკომუნიკაციო სიტუაციაში: “...ტარიელ ეტყვის: ჰე დაო, მით ცრემლი აქა მდინია“, ან უკვე ნახსენები მაგალითი: “თქვენცა იცით, გამიზრდია ვითა ძმა და ვითა შვილი... ან: ისი მონა აპატრონეს“... და ა.შ.

საკომუნიკაციო ქცევის ნაწილია: მიმართვა- დალოცვა, მისალმება; საყვედური, თხოვნა, ბრძანება, რისხვა, მობოდიშება, სიყვარული, ურთიერთობის ხარისხი, დათმობა...

ე.წ. ეპიკური ფორმულები: სახოტბო, სიმდიდრეზე მითითება, სიმამაცეზე, შენ ვის გაქვს სამამაცონი ზნენია, სილამაზე, სიქველე, სიბრძნე...

ფრიდონ მოთქვამს: “რა შეგასხა, ვერ-საქებო, ვერ-სათქმელო!

ხმელთა მზეო, სამყაროსა მზისა ეტლთა გარდამსმელო,
მოახლეთა სალხინოო, სიცოცხლეო, სულთა მდგმელო,

ცისა ეტლთა სინათლეო, დამწველო და დამანთქმელო!”

სახელს ერთვის მისი ნიშნები... ჩვენ არ ვიცით, როგორია ტარიელი, არ ვიცით მისი თმის ფერი, პროფილი, სიმაღლე, თვალების ფერი, მაგრამ სახეს ქმნის ის პარალელიზმები, რომლებიც არაპირდაპირ, მაგრამ სრულყოფილად ხატავენ ეპიკურ გმირს. მაგალითად: ლომო და გმირო ტარიელ, ავთანდილიც ლომია: მერმე მოდი, ლომო, მზესა შეგეყრები, შემეყარე. ავთანდილსვე ეუბნება როსტევანი: მეფესა ეთქვა ამისი დიადი მადრიელობა,

ებრძანა: “ლომო, არა გჭირს შენ ომთა გარდუხდელობა“,... ხათუნმან უთხრა: “ჰე ლომო, ცეცხლი აწ უფრო ცხელდების“, დიაცმან უთხრა: “ჰე ლომო, ხელი ვარ ცრემლთა დენითა,/ ნურას ნუ მკითხავ ამბავსა, ვერცა რას გითხრობ ენითა“ (ფატმანი ეუბნება ავთანდილს);

“ასრე ქმენ, ჩემო ლომო და მჯობო ყოველთა გმირთაო,/მიპარვით მოკალ სასიძო, ლაშქართა ნუ მოირთაო, ლომო და მზეო, ესეა მიზეზი აქა დგომისა,/ დაბრუნვებითა გვეცემის ზიანი არ-საზომისა“;

ეაჯა, სთხოვა, შეევედრა,

ავთანდილ როსტანს წინაშე გაგზავნა **დასათხოველად**,

შესთვალა: “შენი სიახლე კმა ჩემად ლხინად ყოველად,

მეხვეწებოდა, ლამობდა ჩემგან რისამე სმენასა იგი რა მოჰკლა, ეუბენ პატრონსა, ჩემსა მამასა,/ **ჰკადრე, თუ**: «სპარსთა ვერა ვიქმ ინდოეთისა ჰამასა“,

წოდებრივი იერარქიის აღწერა: “პატრონო, ამხანაგო,¹³ იყავ მანდა, მომიცდიდე“.

¹³ ვ. ი. დალის (Даль, 1955) მიხედვით: ამხანაგი = თანასწორი, თანაასაკისა, ერთნაირი ფინანსური მდგომარეობის ადამიანი...

ინტონაციური აღწერა კომუნიკაციური სიტუაციისა: შემოპყვილა, უთხრა, უბრძანა, ქვე წვა ვით კლდისა ნაპრალსა... რად მოხველ, მშლელი პირისა მტკიცისა.

მიმართვის ობიექტისადმი დამოკიდებულება: აღტაცება, მორჩილება, შიში, სიძულვილი, მორიდება, აშოკობა....

შორისდებულები, განსახიერება, ეპითეტი, მეტაფორა
კომუნიკაციის ფორმები:

ბრძანება:

ა) როდესაც მიმართვის ზრდილობითი ფორმაა: მაგ., უბრძანა: „გკითხავ საქმესა, ერთგან სასაუბნაროსა“...¹⁴

ბ) როდესაც იერარქიული მიმართებაა (ქვემოთა საფეხურიდან ზემოთ) ვაზირთა ჰკადრეს: „მეფეო, რად ჰბრძანეთ თქვენი ბერობა?“

გ) როდესაც ბრძანება თქმაა: უბრძანა: „ნუ სტირ, ასულო, ისმინე ჩემი თხრობილი“;

დ) როდესაც ბრძანება ნების გამოცხადებაა: „რა მეფედ დასმა მეფემან ბრძანა მისისა ქალისა, ავთანდილს მიჰხვდა სიამე, ვსება სჭირს მის სოქ-აღისა; “ან არაბეთს გასცა ბრძანება დიდმან არაბთა მფლობელმან:“თინათინ ჩემი ხელმწიფედ დავსვი მე, მისმან მშობელმან“;

ე) როდესაც ბრძანება განკარგულებაა, ან: უბრძანა, თუ: „წადი, უხმე! უმისობა ვით გავსძლეო?“

თქვა/უთხრა/იტყვის/მზობა:

1. როდესაც უადრესატო კომუნიკაციაა, თავისთვის ნათქვამია:

თქვა: „ზედას-ზედა მომხვედების ნახვა მის ბროლ-ფიქალისა, /ნუთუ მით ვპოვო წამალი მე ჩემი, ფერ-გამქრქალისა!“; მათ რომე დადგეს საჯდომი, თქვეს: „უთქმელია ფასისა!“¹⁵ არ გათნევთ, იცის მეფობა, უთქვენოდ გვითქვამს კვლა დია;

2. როდესაც ნათქვამი მშვიდ ატმოსფეროს ახლავს ან მოითხოვს: ნუ მოჰკვებ მშვილდოსნობასა, თქმა სჯობს სიტყვისა წყნარისა; უბრძანა: „თქვითო მართალი, ჩვენ თქვენგან არ

¹⁴ საყურადღებოა, რომ ამ შემთხვევაშიც ბრძანებენ მხოლოდ სამეფო ოჯახის წევრები, მხოლოდ რამდენჯერმე ბრძანებს ავთანდილი.

¹⁵ ცალკე მსჯელობას ითხოვს უარყოფითი საკომუნიკაციო მარკერები: უთქმელი, უთქვენოდ გვითქვამს, მოასპარეხედ ვინ მგავსო? - ცუდნილა უკუთქმანია.

გვეთნებოდეს“. ავთანდილს უთხრა დაჯდომა წყნარად, ცნობითა მშვიდითა.

3. როდესაც ნათქვამში განდობილი საუბრის მნიშვნელობა ძვეს: „მოდი, ჭმუნვა გამიქარვე, გულსა წყლულსა მეწამლეო, /**გითხრა** ჩემისა მიზეზი, მე თუ ლხინთა რად დავლეო“. ავთანდილ თქვა: სოგრატი, ვჰკითხოთ, **გვითხრას**, რადმცა შეგვეცილა?

4. სათქმელის სახოტბო ხასიათი: „მერმე გამოჩნდეს მოედანს, ვისძი უთხრობდენ ქებასა!“; დალოცეს და მეფედ დასვეს, **ქება უთხრეს** სხვაგნით სხვათა;

5. როდესაც თხრობა უარყოფისთვისაა გამოყენებული: შორს არის თქვენი საზღვარი, **ბრძანება-მიუთხრობელი**.

6. სათქმელის თხრობითობა, ვრცელი ტექსტის მოლოდინი: უბრძანა: “ნუ სტირ, ასულო, ისმინე ჩემი თხრობილი“;

7. თხრობას თავისი სახეები აქვს: მართლად თხრობა, **ჭრელად თხრობა**, კეკლუც-სიტყვა: „ყმამან უთხრა: მომისმინე, მართლად გითხრობ, არა **ჭრელად**, ქალმან უთხრა საუბარი **კეკლუც-სიტყვად**, არ დუხჭირად; ვერასათვის **ვერ გიამბობ**, რაცა გინდა, იგი ქმენო!“

8. სიტყვა/ იტყვის:

9. როდესაც სიტყვა მხოლოდ სიტყვაა: „ვერ გიცნობ, ვინ ხარ, ვის გითხრენ სიტყვანი მისანდონია?“ გაუკვირდა: ვით მკადრაო, ან სიტყვანი ვით გაბედნა?! ავთანდილ იტყვის: დავიწყო კადრება საუბნარისა: მის მონისა არა ესმა სიტყვა, არცა ნაუბარი.

10. როდესაც იტყვის ერთ სიტყვას კი არ ნიშნავს, არამედ იგივეა, რაც **თქმა**: თუცა აქანამდის ჩემგან შორს ხარ დანამჭირად, იტყვის: ღმერთო, სამართალნი შენნი ჩემთვის რად ამრუდენ?; გრძელი სიტყვა საწყინოა, ასრე მოკლედ მოგახსენო... იტყვის, თუ: “ამა სიტყვითა მას ფერი შეეცვალებს..“. იტყვის: თუცა აქანამდის ჩემგან შორს ხარ დანამჭირად,

11. როდესაც სიტყვა ვრცელი ტექსტია: გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმის, შირია ამად კარგი. არ შეამოკლოს ქართული, არა ქმნას სიტყვა-მცირობა, მაგრა იტყვის: ჩემი სჯობსო“, უცილობლობს ვითა ჯორი. ავსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია სულსა, გულსა“; ესე სიტყვა დაასრულა, ყმა ატირდა, სულთქნა, აჰ-ყო.

12. სიტყვას თავისი სახეები აქვს: სიტყვა – დანაყბედი (“ქალმან ჰკადრა: მოგახსენებ მე სიტყვასა დანაყბედსა”), სიტყვა კეკლუცი (“ქალმან უთხრა საუბარი კეკლუც-სიტყვად, არ დუხჭირად”), სიტყვა ხშირი („გასალდეს და გაამრავლეს საუბარი სიტყვა-ხშირი“),

13. სიტყვები იმედებული (“აწ გაუცხადა სიტყვები მის მზისა იმედებული“), სიტყვები-ლამაზები (“ავთანდილ გასცა პასუხი, სიტყვები ლამაზებია“), სიტყვა მუდარისა (“თმოზა ვსთხოვე შემოქმედსა, ვჰკადრე სიტყვა სამუდარი“), სიტყვა ძვირი, თავშეკავებით მოსაუბრე (“მან პასუხი არა მითხრა, ჩემთვის ჰგვანდა სიტყვა-ძვირსა“), სიტყვა ლალი, სიტყვა უკადრო (“სიტყვანი შემოეთვალნეს ლალნი და უკადრონია“), სიტყვა ლმობიერი (“ცისკრად მიხმეს, მიბრძანებდეს მე სიტყვასა ლმობიერსა“), თათბირი ავი, თათბირი კარგი (“თქვენი თათბირი ავიცა სხვისა კარგისა მჯობია“)და სხვ.

ტრადიციულად “ვეფხისტყაოსნის“ პერსონაჟთა ურთიერთობებიდან მეტი ყურადღება ეთმობა ეტიკეტის (მათ შორის სამეტყველო ეტიკეტის) თავისებურებებს, ხოლო საკომუნიკაციო ატმოსფერო და თავად კომუნიკაციის ტიპები საგანგებოდ შესწავლილი არასოდეს ყოფილა. ვფიქრობთ, ამ მიმართულებით მუშაობას დიდი პერსპექტივა აქვს და კარგი იქნება, თუ ახალგაზრდა სპეციალისტები ყურადღებას მიაქცევენ ამ თემას.

დამოწმებული ლიტერატურა:

В. И Дань. Толковый словарь живого великорусского языка. Под ред. И. А. Бодуэна де Куртене. Т. 1 — 4. М., 1955;

Евстафиадис О. В., КОММУНИКАТИВНЫЕ РЕГИСТРЫ И ВИДЫ РЕЧИ, Журнал Наука и современность, Выпуск № 5-3 / 2010;

Halliday M. A. K. (1971). Language in a social perspective. Educ. Rev. 23, 165–188.

MANANA TABIDZE

St. Andrew the First-Called Georgian University of
the Patriarchate of Georgia

**Communicative Environment and Means of Communication in
the Knight in the Panther's Skin. Linguistic Atmosphere of
Interpersonal Relations****Summary**

The Knight in the Panther's Skin is characterised by numerous changes of the environment. Multicultural environment offers various aspects of communication: hierarchical, official, hostile, humorous, amorous, neutral, mystic, private, public, communication among representatives of different social classes, etc. The main characters of the poem have appropriate reactions to every change of situation, official and casual conversations interchange each other, where nobody forgets their social status.

Traditionally, the etiquette analysis of characters of the Knight in the Panther's Skin is paid big attention, while communicative atmosphere and types of communication have never been properly studied. We regard that there is a great perspective to conduct studies in this direction.